

FÄRDPLAN FÖR
FOSSILFRI KONKURRENSKRAFT

Dagligvaruhandeln



Förord

Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsnationer. Detta är inte bara en vision utan en konkret verklighet genom att ett antal branscher nu presenterar sina färdplaner för fossilfri konkurrenskraft.

Detta arbete är viktigt när utsläppsminskningarna av växthusgaser i världen går alldeles för långsamt för att hålla planetens temperaturökning under två grader. Initiativet Fossilfritt Sverige har till uppgift att påskynda den svenska klimatomställningen och har därför bjudit in branscherna att ta fram sina egna färdplaner för fossilfri konkurrenskraft och responsen har varit överväldigande. Våren 2018 är nio färdplaner färdiga och under hösten kommer ytterligare färdplaner att lanseras.

Initiativet är unikt. Att olika företagsnätverk visar hur de ska bli fossilfria är positivt men att hela branscher utvecklar egna färdplaner för fossilfrihet 2045 är en satsning som ger hopp inför framtiden. Det är inte bara själva dokumentet som är viktigt utan också att det har inneburit en omfattande process med många andra aktörer inblandade genom ett antal workshops och seminarier. Eftersom färdplanerna är så många skapar produktionen av dem ett momentum i Sverige där allt fler aktörer tar steg mot fossilfrihet.

Tillsammans bildar dessa färdplaner ett »Sverigepussel« där det framgår hur Sverige ska kunna bli fossilfritt samtidigt som välfärden ökar. Branscherna är dock själva ägare av färdplanens berättelse och deras krav på politiken som ska möjliggöra genomförandet. Fossilfritt Sverige har samarbetat med branschen på olika sätt för att stötta dem i deras färdplansarbete. Det har handlat om gemensamma debattartiklar, deltagande på workshops och ibland att komma med konkreta råd och tips. Det ska dock betonas att färdplanerna har skapats av branschernas egna driv och engagemang och att resultaten och de olika politiska förslag som lyfts fram ägs av branscherna själva.

Det svenska landslaget för fossilfrihet har samlat sig för att visa omvärlden att en annan värld är möjlig och när vi lyckats bevisa att ett fossilfritt land också är vägen till

ett godare liv kommer det att bli en global kapplöpning ut ur fossilsamhället.



A handwritten signature in blue ink that reads "Svante Axelsson".

Svante Axelsson

Nationell samordnare, Fossilfritt Sverige

Sammanfattning

Svensk Dagligvaruhandel har tagit fram denna färdplan inom ramen för regeringens initiativ Fossilfritt Sverige. Färdplanen kommer att överlämnas till regeringen under april 2018.

BAKGRUND

Vi har valt ut konsumentförpackningar av plast som tema för vår färdplan. Plastförpackningar är ett av våra vanligaste förpackningsmaterial för dagligvaror eftersom det förlänger livslängden på många livsmedel och bidrar till minskat matsvinn. Men plast som förpackningsmaterial innebär också stora utmaningar då det i flesta fall är produceras av fossil råvara och dessutom är det förpackningsmaterial som har lägst materialåtervinningsgrad i Sverige. Enligt en grov uppskattning är det endast 25 % av de plastförpackningar som samlas in som faktiskt materialåtervinns till ny plastråvara. En av anledningarna är att vi i första hand har tänkt på att skydda varan och göra den attraktiv ur konsumentsynpunkt, och inte har haft materialåtervinningsbarheten i fokus. Dessutom har det inte funnits någon efterfrågan på det återvunna materialet och det har varit svårt att få avsättning för det.

Detta vill vi ändra på och syftet med denna färdplan är att bidra till ökad materialåtervinning och en övergång till plastförpackningar av förnybar eller återvunnen råvara. Färdplanen är en del av vårt bidrag för en cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle.

MÅL

Vårt mål är att till 2030 ska plastförpackningar vara producerade i förnybar eller återvunnen råvara. Dessutom ska de vara materialåtervinningsbara redan 2022.

Vi är medvetna om att det, utifrån dagens förutsättningar, är en mycket utmanande målsättning. Dagligvarubranschen kommer att göra det vi kan för att nå mål och vision.

För att lyckas krävs dock ett tydligt politiskt engagemang och långsiktiga beslut för att bidra till en ökad materialåtervinning, stimulera efterfrågan på återvunna material och tydliga incitament för att utveckla den inhemska produktionen av förnybar plastråvara.

För att nå målet kommer vi inom dagligvaruhandeln bland annat att göra följande:

- Investera i en ny plastsorteringsanläggning. Dagligvaru- och plastbranschen investerar tillsammans 260 MSEK i en ny plastsorteringsanläggning som kommer att vara Europas modernaste anläggning. Den kommer att kunna täcka hela Sveriges behov.
- Införa kostnadsbaserade förpackningsavgifter baserade på återvinningsbarhet. Idag finns det inget ekonomiskt incitament för producenterna att använda en återvinningsbar förpackning. Vi planerar därför att, på eget initiativ, införa differentierad prissättning på förpackningsavgiften från och med 2019. En icke återvinningsbar förpackning kostar mer att ta hand om och ska därför också belastas med högre avgift.
- Göra en nulägesanalys och undersöka hur stor andel av förpackningarna som är materialåtervinningsbara idag. Sedan kommer vi successivt arbeta för att öka den andelen. Arbetet kommer att ske i nära samarbete med plastindustri och förpackningstillverkare. Vi kommer också arbeta för en ökad efterfrågan på återvunnet material.

Tre viktiga åtgärder vi önskar från våra politiker:

- Visa en tydlig politisk vilja genom att stödja innovativa forskningsprojekt och göra strategiska investeringar som syftar till ökad materialåtervinning och stimulerar efterfrågan på återvunnet material.
- Ekonomiska incitament för att successivt öka användningen av förnybar och återvunnen plast. Det måste vara ekonomiskt lönsamt att använda förnybar eller återvunnen

råvara jämfört med att använda jungfrulig fossil råvara. Det skulle till exempel kunna åstadkommas genom statligt stöd vid produktion av förnybar råvara.

- Det krävs breda politiska överenskommelser för att öka förutsägbarheten för alla aktörer, som t.ex. den långsiktiga utformningen av producentansvaret.



1. Inledning

Svensk Dagligvaruhandel är den svenska dagligvaruhandelns branschorganisation och består av medlemsföretagen Axfood, Bergendahls Food, Coop Sverige, ICA Sverige, Lidl Sverige och Livsmedelshandlarna.

Den svenska dagligvaruhandeln är en viktig del i livsmedelskedjan och tillsammans verkar Svensk Dagligvaruhandels medlemsföretag för att branschen ska ta ett aktivt och gemensamt ansvar för konkurrensneutrala frågor. Genom delägarskap i ett antal intressebolag bidrar Svensk Dagligvaruhandel till att effektivisera flöden i dagligvarubranschen och genom delägarskap i Plastkretsen och övriga materialbolag, vill branschen även bidra till en ökad materialåtervinning i Sverige.

Plastförpackningar är ett av dagligvarubranschens vanligaste förpackningsmaterial för livsmedel, som dessutom växer, men som har stora utmaningar då det innehåller fossil råvara samt är det förpackningsmaterial som har lägst materialåtervinningsgrad. Därför vill Svensk Dagligvaruhandel genom denna färdplan bidra till ökad materialåtervinning av plastförpackningar och gå över till plastförpackningar av förnybar eller återvunnen råvara när så är möjligt. Färdplanen är ett bidrag till en fossilfri cirkulär ekonomi i Sverige. Men för att omställningen ska bli framgångsrik krävs dessutom ett tydligt politiskt engagemang och långsiktiga beslut för att bidra till ökad återvinning och att bygga upp en marknad och efterfrågan på det återvunna materialet. Det behövs även tydliga incitament för att utveckla den inhemska produktionen av förnybar plastråvara.

Sedan flera år tillbaka bedriver aktörerna inom dagligvaruhandeln ett ambitiöst hållbarhetsarbete inom många områden för att verka för en cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle. Vi har dock valt att fokusera denna färdplan på konsumentförpackningar av plast. Ur livsmedelssäkerhetsynpunkt är plast ett mycket bra material som skyddar livsmedel under transport till exempel. Plastförpackningen förlänger också livslängden på livsmedel och bidrar till ett minskat matsvinn.

Men det finns också globala utmaningar, bland annat att plasten inte samlas in och återvinns i tillräckligt hög grad

utan hamnar i naturen och i havet. Det utgör idag ett av våra största miljöhot. Problemen med nedskräpningen av plast har seglat upp som en av vår tids stora miljöfrågor och om vi inte lyckas vända utvecklingen finns det indikationer på att det kommer att finnas mer plast än fisk i haven år 2050, enligt FNs miljöprogram UNEP. Som stora användare av plastförpackningar vill dagligvaruhandeln göra det vi kan för att reducera användningen av plastförpackningar där så är möjligt och se till så att de plastförpackningar som sätts på marknaden också samlas in och materialåtervinns. Genom att fokusera på plast i förpackningar som säljs till konsument vill vi också bidra till ett ökat engagemang hos konsumenterna. Det är viktigt att poängtera att vi i denna färdplan avgränsar oss till att endast behandla plast som förpackningsmaterial. Vi tar i denna plan inte upp problematiken med nedskräpning, plast i produkter eller verksamhetsplast utan koncentrerar oss på plast som förpackningsmaterial i dagligvaruhandeln. Vi tar inte heller specifikt upp problematiken och miljöproblemen med kemikalier i plast.

Vi ser denna färdplan som en viljeinriktning och tydlig ambition från Svensk Dagligvaruhandels sida. Men för att den ska bli verklighet behöver vi ha ett nära samarbete med övriga intressenter som politiker, myndigheter, råvaruleverantörer, förpackningstillverkare, återvinningsindustrin, konsumenter och konsumentorganisationer.

2. Vision & Mål

FÄRDPLANENS VISION

2045 används det förpackningsmaterial som bäst uppfyller kraven för livsmedelssäkerhet och har lägst miljöpåverkan i hela livscykeln. Allt förpackningsmaterial samlas in, materialåtervinns och är producerad av förnybara råvara.

FÄRDPLANENS MÅL

Vårt mål är att till 2030 ska plastförpackningar vara producerade i förnybar eller återvunnen råvara. Dessutom ska de vara materialåtervinningsbara redan 2022.

Vi är medvetna om att det, utifrån dagens förutsättningar, är en mycket utmanande målsättning. Dagligvaruhandeln kommer att göra det vi kan för att nå mål och vision. Men för att lyckas krävs ett starkt politiskt engagemang och beslut som stimulerar efterfrågan på återvunnet material, gynnar teknikutveckling och en omställning till förnybar, företrädesvis, inhemsk råvara samt att det finns en fungerande återvinningsindustri.

Målen får inte uppnås på bekostnad av andra miljömål, till exempel avseende minskat matsvinn.

3. Nulägesbeskrivning

I denna färdplan fokuserar vi i första hand på den del vi som medlemsföretag inom Svensk Dagligvaruhandel har ansvar för och kan påverka för att uppnå målet om ett cirkulärt och fossilfritt kretslopp för plastförpackningar.

Vi visar också på vad som krävs i form av politiska beslut och åtaganden från andra aktörer på marknaden för plastförpackningar såsom förpackningstillverkare och återvinningsindustrin.

PRODUCENTANSVARET LÄGGER GRUNDEN

Enligt producentansvaret för förpackningar och tidningar är producenterna skyldiga att rapportera in hur stor mängd förpackningar och tidningar de sätter på den svenska marknaden och hur de insamlade mängderna hanteras. Producentansvaret är en konsekvens av EU:s förpackningsdirektiv och har i Sverige implementerats genom lagen om producentansvar i kapitel 15 i miljöbalken och genom förordning om producentansvar för förpackningar (SFS 2014: 1073). I Naturvårdsverkets vägledning för producentansvaret som uppdaterades 7 februari 2017 står bland annat följande:

»Med producent menas alla som yrkesmässigt tillverkar, säljer eller till Sverige för in en förpackning eller en vara som är innesluten i eller skyddas eller presenteras av en förpackning.

Producenten har ett ansvar att utforma förpackningar så att de uppfyller syftet med förordningen, att volym och vikt begränsas till det som anses vara nödvändigt för att hålla en god säkerhets- och hygiennivå. Förpackningarna som producenten ansvarar för ska utformas, framställas och saluföras så att de är återanvändningsbara eller återvinningsbara. Utsläppen av skadliga ämnen ska minimeras då förpackningsavfallet behandlas. Inverkan på miljön i övrigt ska begränsas när förpackningsavfallet eller restprodukterna från hanteringen bortskaffas.

Med återanvändbar förpackning menas förpackningar som under normal användning kan återanvändas flera gånger, kan behandlas i enlighet med hygien- och säkerhetskrav för arbetstagare och som kan återvinnas när den inte längre används.

Med återvinningsbar förpackning menas förpackningar som kan återvinnas genom materialutnyttjande, energiutvinning eller kompostering.

Det är producenterna som har ansvar att se till att det finns lämpligt insamlingssystem. Ett insamlingssystem är lämpligt om det är lättillgängligt och ger god service åt dem som ska lämna förpackningsavfall till systemet.»

I förordningen om producentansvaret framgår det att det inte bara är producenterna som har ett ansvar utan även konsumenterna och företagen. Både hushåll och företag är skyldiga enligt lag att lämna förpackningar och tidningar till materialåtervinning.

FAKTA PLAST

Plast är ett samlingsnamn för en stor grupp syntetiska eller halvsyntetiska material med olika egenskaper. Det är ett av våra vanligaste material och används både i produkter och som förpackningsmaterial. Idag produceras plastmaterial vanligtvis av fossil olja (99 %) men kan även produceras av stärkelse från majs, sockerrör, sockerbetor eller cellulosa.

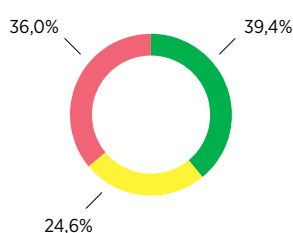
Idag används en mycket liten andel förnybar plastråvara, den är främst baserad på sockerrör och importeras från Brasilien. Det är inte en långsiktigt hållbar lösning ur flera perspektiv. Dels finns det en problematik i att livsmedel används som råvara till plast, dels att produktionen i sig inte är långsiktigt hållbar och sist men inte minst så innebär det långa transporter. Vi förordar istället ett ökat fokus på utveckling av inhemsk produktion av förnybar plastråvara från till exempel restprodukter från skogen.

FAKTA INSAMLING OCH ÅTERVINNING

Enligt Naturvårdsverkets årsrapport »Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar« sattes det 212,500 ton plastförpackningar på den svenska marknaden under 2016. Av det samlades 99,700 ton, dvs 47 %, in för återvinning där merparten går till energiåtervinning. Grovt räknat så var det endast ca 25 % som gick till materialåtervinning och blev till ny plastråvara. Den största anledningen till det är att den återvunna plasten har ett

lågt eller inget värde och det finns ingen marknad för återvunnen plast idag.

Så här ser fördelningen ut på de plastförpackningar som samlas in idag fördelat på bra plast som går att materialåtervinna till ny plast råvara, grön, och plast som inte går att materialåtervinna, röd. Gult fält är tekniskt möjligt men det finns ingen avsättning idag:



Källa: FTI

Fördelningen över de plastförpackningar som samlas in idag, fördelat på bra plast som går att materialåtervinna till ny plastråvara (grön), plast som inte går att materialåtervinna (röd). Gult fält är tekniskt möjligt men har låg efterfrågan idag.

En av anledningarna till att vi gör denna färdplan är för att det saknas en helhetssyn över nuläget för plast som förpackningsmaterial och i relation till återvinning. Vi har varit i kontakt med flera intressenter och alla ger samma svar – det behövs en samlad bild och bättre statistik. Dessutom har alla, både myndigheter och näringsliv, fram tills nu fokuserat på insamlingen av förpackningsmaterial snarare än materialåtervinningen. All statistik utgår ifrån insamlingsdata för det är så producentansvaret är utformat.

För att generalisera så har producenterna som sätter förpackningar på marknaden framför allt fokuserat på att göra en så bra plastförpackning som möjligt utifrån ett produkt- och kundperspektiv. Fokus har i första hand legat på att göra en förpackning som skyddar produkten snarare än att göra förpackningarna lätta att återvinna. Likaså har företagen utgått från att så länge de betalar förpackningsavgiften så har de fullgjort sitt ansvar. Förpackningsavgiften finansierar det svenska insamlings-

systemet och den gällande definitionen för återvinning är att så fort en förpackning lämnats till en återvinningsstation så räknas den som återvunnen. Idag går merparten, ca 75 %, av den insamlade plasten till energiåtervinning istället för att materialåtervinnas.

Som systemet med förpackningsavgifter är utformat idag så finns det inget ekonomiskt incitament för producenterna att sätta en återvinningsbar förpackning på marknaden framför en förpackning som inte går att återvinna. Förpackningsavgiften sätts per viktenhet oavsett plastmaterial. Det vill vi ändra på och kommer därför att införa kostnadsbaserade förpackningsavgifter från och med 1 april 2019 där en icke återvinningsbar förpackning får en högre avgift eftersom den kostar mer att ta hand om.

EUS NYA PLASTSTRATEGI DRIVER PÅ UTVECKLINGEN

EU-kommissionen lanserade i januari 2018 sin första plaststrategi under namnet »En europeisk strategi för plast i en cirkulär ekonomi«. EU-kommissionens strategi för plast i en cirkulär ekonomi utgår från den handlingsplan för cirkulär ekonomi som presenterades i december 2015 och syftar till att vända utmaningar till möjligheter. Visionen är »en smart, innovativ och hållbar plastindustri, där konstruktion och produktion fullt ut respekterar behoven av återanvändning, reparation och återvinning, skapar tillväxt och jobb i EU, bidrar till lägre utsläpp av växthusgaser i EU samt begränsar EU:s beroende av importerade fossila bränslen«. Strategin innehåller bland annat följande målsättningar:

- Senast 2030 ska alla plastförpackningar som släpps ut på marknaden i EU kunna återanvändas eller återvinnas på ett kostnadseffektivt sätt.
- Fram till 2030 har sorterings- och återvinningskapaciteten fyrdubblats sedan 2015, vilket leder till 200 000 nya jobb i hela EU.

I strategin står även att »i EU stöder allmänheten, myndigheterna och näringslivets hållbarare och säkrare konsumtions- och produktionsmönster för plast. Detta samarbete ger en god jordmån för social innovation och företagande, och skapar många möjligheter för alla i EU«. Arbetet kommer framför allt att bedrivas inom fyra områden:

- Förbättrad lönsamhet och kvalitet i plaståtervinningen
- Begränsa avfallsmängderna och nedskräpning
- Styra investeringar och innovation i riktning mot cirkulära lösningar
- Utnyttja globala insatser

Enligt EU-kommissionen uppkommer omkring 26 miljoner ton plastavfall inom EU varje år och mindre än 30 % av detta avfall samlas in för återvinning. Förbrukning av engångsplast och spridning av mikroplaster lyfts som två områden som bidrar till negativ miljöpåverkan. I vår nulägesanalys noterar vi att det pågår flera initiativ samtidigt för att beskriva utmaningarna och möjligheterna med plast i en cirkulär ekonomi. De vi har identifierat är:

- EUs nya strategi för plast i en cirkulär ekonomi.
- Arbetet inom EU med att uppdatera förpackningsdirektivet och förtydliga definitionerna för insamling och återvinning så att man mäter faktisk materialåtervinning.
- Regeringens statliga utredning för hållbara plastmaterial (direktiv M2017:60) som ska vara klar i december 2018.
- Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om nedskräpning som ska redovisas 1 maj 2019.

Vi följer arbetet noga och har en dialog med berörda parter för att ge dagligvarubranschens syn men också för att införliva föreslagna åtgärder i vårt fortsatta arbete.

Vi välkomnar även Återvinningsindustriernas nya rapport om ett värdebeständigt svenskt materialsystem. Rapporten visar bland annat på ett pedagogiskt sätt det kommersiella värdet av att bättra ta till vara på den återvunna plasten och att ha en fungerande marknad.

HISTORISKA FRAMGÅNGSFAKTORER – SVERIGE ÄR BÄST I VÄRLDEN PÅ GLASÅTERVINNING

Vi i Sverige är bäst i världen när det gäller insamling och återvinning av ett annat förpackningslag – glas. Av alla glasförpackningar som sätts på marknaden samlas i stort sett allt in och 93 % materialåtervinns enligt Naturvårdsverkets förpackningsrapport för 2016. Framgångsfaktorerna är flera men framför allt har det funnits ett tydligt engagemang från ägarna till Svensk Glasåtervinning (glasbruk, bryggerier, handel och leverantörer) att skapa ett cirkulärt kretslopp långt innan ordet var upfunnet. Sedan starten 1986 har man målmedvetet arbetat för att ha en väl sammanhållen kedja från insamling av glas, via materialåtervinning till produktion av nya produkter. I och med att glas går att återvinna ett oändligt antal gånger och att det återvunna materialet fungerar bra vid tillverkningen av nya glasförpackningar så har det hela tiden funnits ett incitament för glasbruket att få återvinningen att fungera. Det har också funnits en hög teknisk kompetens på glasåtervinningen och glasbruket som bidragit till att det är en mycket hög kvalitet på det återvunna materialet. En annan faktor är att man hela tiden arbetat med att hitta avsättning för de olika fraktionerna som blir ett resultat av återvinningen. Således blir cirka 60 % glaskross för glasförpackningar, 30 % går till produktion av glasull och 10 % skumglas som används som grundförstärkning för hus och vägar.

Tidigt byggdes det upp en nationell insamlingsfunktion med lättillgängliga insamlingsstationer. Att dela upp insamlingen i två fraktioner, färgat och ofärgat glas, har underlättat återvinningen och bidragit till att få fram världsledande kvalitet på det återvunna glaset.

Med gemensamma krafter och samverkan mellan politik och näringsliv har vi alla möjligheter att ligga i framkant även när det gäller materialåtervinning av plastförpackningar. Vi har en lång tradition av att samla in förpackningar och svenska konsumenter är vana och har en vilja att källsortera.



4. Trender

EUs nya plaststrategi som en del i handlingsplanen för en cirkulär ekonomi utgör en bra grund i och med att ett av syftena är att inspirera till innovation och teknikutveckling. Ett uttalat mål är att göra återvinning mer lönsamt och underlätta investeringar. Det är ett positivt besked eftersom ett av de stora hindren för ökad återvinning av plast är bristen på efterfrågan på återvunnet material.

Regeringens tydliga mål att Sverige ska vara ett av de första fossilfria välfärdsländerna och arbetet inom ramen för Agenda 2030 är en stark drivkraft i sig. Det driver på

utvecklingen och på många håll arbetar nu företagen med att implementera det eller de av FNs 17 hållbarhetsmål som är relevanta för den egna verksamheten, i sina affärsstrategier.

Även lagen om hållbarhetsrapportering som började gälla för verksamhetsåret 2017 bidrar till utvecklingen och är en drivkraft till att fler företag ser över sin miljöpåverkan. En ökad medvetenhet och ett engagemang från allt fler kunder och konsumenter driver också på utvecklingen.



5. Konkurrensfördelar

I Återvinningsindustriernas nya rapport »Ett värdebeständigt svenskt materialsystem« presenteras en sammanställning av svensk industris styrkor i ett internationellt perspektiv. Vi ställer oss bakom den analysen som visar på bland annat följande konkurrensfördelar:

- Sverige är en relativt liten ekonomi – det är lätt att samla alla ledande aktörer och intressenter och vi har en vana av att samverka mellan olika intressentgrupper
- Svensk råvaruindustri har lång erfarenhet av att ta fram konkurrenskraftiga produkter - återvunnen plast som granulat skulle kunna vara nästa exportråvara
- Tekniskt kunnande - kunskap som kan utnyttjas för att ta fram framtidens hållbara och förnybara plastråvara
- Sverige ligger i framkant inom digitalisering, effektiv produktion av sekundärmaterial, märkning och spårning av material

Vi skulle vilja lägga till att svensk dagligvaruhandel har en lång tradition av att arbeta med hållbarhetsfrågor och ligger som bransch långt fram i ett internationellt perspektiv. De fem aktörer som ingår i Svensk Dagligvaruhandel arbetar sedan länge aktivt med att enas kring riktlinjer och överenskommelser i branschgemensamma hållbarhetsfrågor. Som exempel kan nämnas branschöverenskommelser för minskning av antibiotikaanvändning vid djuruppfödning, minskning av salthalt i vissa varor och att endast erbjuda plastbärkassar av återvunnet eller förnybart material till 2020.



6. Hinderanalys

Det finns en rad hinder för att nå målen. De kan delas in i följande huvudområden:

- Utformning av producentansvar
- Olika definitioner och insamlingssystem i Sverige jämfört med EU
- Låg/ingen efterfrågan på återvunnet material
- Bristande politiskt engagemang och styrning
- Ojämn konkurrenssituation
- Lagkrav för material i kontakt med livsmedel

UTFORMNING AV PRODUCENTANSVAR

Vår bedömning är att ett stort hinder för att nå målet och ha en fungerande plaståtervinning är att det råder en osäkerhet om framtiden för producentansvaret som det är utformat idag. Branschen efterfrågar ett politiskt beslut som innebär ett bibehållet producentansvar med en obruten ansvarskedja för att kunna driva utvecklingen framåt och våga investera i infrastruktur och innovation. Vi efterlyser också att insamlingssystemen blir tillståndspliktiga.

Producentansvaret borde även styra mot att sänka den andelen väsentligt så att förpackningarna istället först går till materialåtervinning. Energiåtervinning har en viktig roll att spela i ett cirkulärt system men inte som första återvinningsåtgärd utan som slutlig åtgärd. Först när materialet återvunnits så långt det går bör det lämnas till energiåtervinning.

OLIKA DEFINITIONER OCH INSAMLINGSSYSTEM I SVERIGE JÄMFÖRT MED EU

Branschen upplever en otydlighet kring definitionen på vad som menas med återvinningsbart och hur den svenska tolkningen av definitionen skiljer sig från övriga EU-länders. Det vore önskvärt med både en harmoniserad tolkning av definitionen och harmoniserade mätmetoder inom hela EU.

Det behövs även en ökad kunskap hos alla parter om vad som är en bra respektive dålig plastförpackning ur materialåtervinningssynpunkt, avseende miljöpåverkan och som har ett värde på marknaden, d v s går att sälja. Även här är det viktigt med en samsyn inom EU så att de plastförpackningar som kommer in i systemet via import håller samma kvalitet på återvinningsbarhet som de förpackningar som tas fram i Sverige.

LÅG/INGEN EFTERFRÅGAN PÅ ÅTERVUNNET MATERIAL

Ett stort hinder är bristen på avsättning för återvunnet plastmaterial. Plast som skulle gå att materialåtervinna går istället till förbränning i brist på efterfrågan. Problemet har blivit ännu större sedan Kina sedan några månader stängt gränserna för import av plast. Det behövs både tekniska lösningar och ekonomiska incitament för att få igång en fungerande marknad för materialåtervunnet plastmaterial. Branschen kan samla in och sortera ut mer material än vad som görs idag men det finns inga köpare i dagsläget.

Bristande politiskt engagemang och styrning
För företagen råder en obalans att å ena sidan leva upp till tuffa miljökrav bort från fossila råvaror och å andra sidan att verka på en konkurrensetsatt marknad där det mest kostnadseffektiva alternativet är att fortsätta använda plastförpackningar av fossil råvara. Dessutom upplever de aktörer som försöker driva på utvecklingen genom pilotprojekt ett bristande intresse och investeringsvilja från politikens sida. För närvarande upplevs det som att det finns ett större intresse i våra grannländer från politiskt håll och att det där är lättare att få ekonomiskt stöd för innovativa projekt.

Idag finns det inget prisincitament för producenterna att använda en återvinningsbar förpackning eller en förpackning av förnybart material. Det är stor prisskillnad och betydligt billigare med fossil plast än förnybar plast, vilket leder till fortsatt användande av jungfrulig fossil råvara. Det planerar branschen på eget initiativ att påverka genom att införa differentierad prissättning på förpackningsavgiften från och med 2019.

Dagligvaru- och plastbranschen har gemensamt beslutat att investera 260 MSEK i en ny sorteringsanläggning som kommer att bli den modernaste i Europa. För att ytterligare förbättra materialkvaliteten skulle det behövas ytterligare 250 MSEK till en tvätt- och granuleringsanläggning. Om det finns en politisk vilja att gå mot bättre materialåtervinning borde det även finnas möjlighet till statligt stöd för en sådan investering.

OJÄMN KONKURRENSITUATION

Det råder en ojämn konkurrenssituation med online-handel från utlandet. Internationella leverantörer som levererar till svenska konsumenter via online-handel betalar inte förpackningsavgift. Det betyder att svenska producenter (och i slutändan svenska konsumenter) får betala för att ta hand om de importerade förpackningarna som dessutom ofta inte är materialåtervinningsbara utan bara genererar ökade kostnader för insamling och förbränning. I förlängningen leder det även till att det saknas finansiering till forskning och minskade investeringar för bättre återvinning (granuleringsanläggning t ex).

LAGKRAV FÖR MATERIAL I KONTAKT MED LIVSMEDEL

Livsmedelslagstiftningen reglerar vilka material som är godkända för kontakt med livsmedel. Återvunnet plastmaterial är idag inte godkänt som förpackningsmaterial och det är därmed ett stort hinder för att öka användningen av återvunnet plastmaterial inom dagligvarubranschen.

Vad vi önskar från politiskt håll – förslag på hinderröjning
Dagligvaruhandeln är beredd att med full kraft bidra till ökad materialåtervinning och omställning till plastförpackningar utan fossil råvara. Men för att lyckas med detta behöver de styrande politikerna på många olika sätt understödja denna förändring:

- Det behövs ekonomiska incitament för att successivt öka användningen av förnybar och återvunnen plast. Det måste vara ekonomiskt lönsamt att använda förnybar eller återvunnen råvara jämfört med att använda jungfrulig fossil råvara. Det skulle till exempel kunna åstadkommas genom statligt stöd vid produktion av förnybar råvara.
- Införa krav på att importerade förpackningar belastas med förpackningsavgift (på samma sätt som de belastas med moms från 1 mars 2018).
- Det behövs även stöd till ökad konsumentinformation för att öka kunskapen om fördelarna med mer hållbara förpackningar och om vikten av att lämna plastförpackningar till insamling.
- Det viktigaste är att visa politisk vilja genom att bland annat stödja innovativa forskningsprojekt och göra strategiska investeringar som syftar till ökad materialåtervinning och stimulerar efterfrågan på återvunnet material.
- Det krävs breda politiska överenskommelser för att öka förutsägbarheten för alla aktörer, som t.ex. den långsiktiga utformningen av producentansvaret.

7. Finansiering och affärsmodeller

BRANSCHEN INVESTERAR I EGEN PLASTSORTERINGSANLÄGGNING

Svensk Dagligvaruhandel, DLF och Plastbranschens Informationsråd, PIR, har tagit ett gemensamt beslut om en investering på 260 MSEK för att bygga en helt ny sorteringsanläggning för plastförpackningar. Satsningen kommer att leda till att Sverige får Europas modernaste sorteringsanläggning för plastförpackningar som mer än väl täcker hela Sveriges behov för många år framöver. Det gör att de plastförpackningar som samlas in i Sverige inte behöver skickas till andra länder för sortering, vilket delvis är fallet idag.

Tack vare den nya anläggningen kan återvinningsgraden och kvaliteten på det återvunna materialet öka jämfört med dagens nivå. Satsningen är en viktig del i branschens strävan mot en cirkulär ekonomi och en kraftigt ökad materialåtervinning av plast.

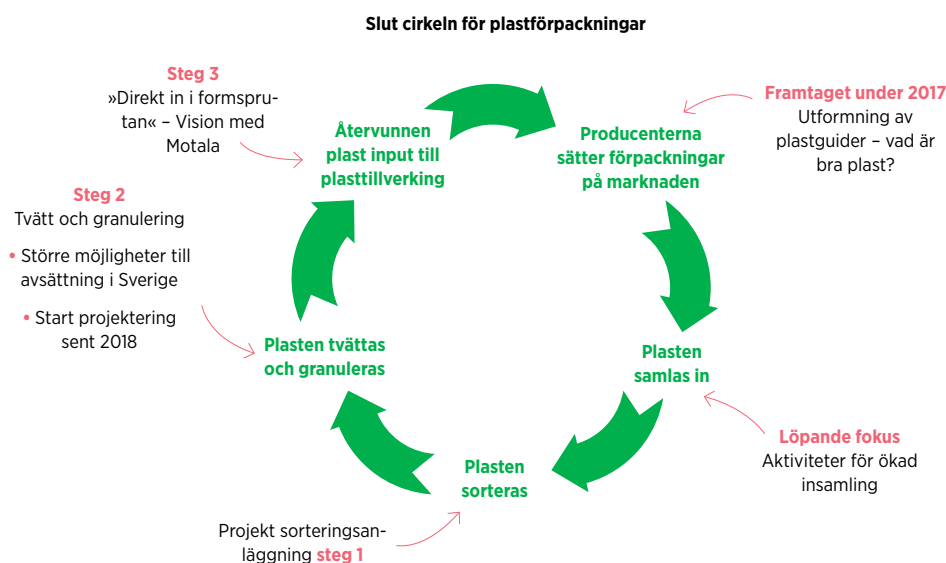
Den nya anläggningen som omfattar 14,000 kvadratme-

ter kommer att byggas i Motala Företagspark. Rekrytering av nyckelpersoner har påbörjats och anläggningen kommer att vara klar för provkörning under slutet av 2018 för att vara i full drift under första kvartalet 2019 då fabriken beräknas ha ca 50 medarbetare.

NÄSTA STEG - TVÄTT- OCH GRANULERINGSANLÄGGNING

Ett stort hinder för ökat materialutnyttjande av den insamlade plasten är att den har för låg kvalitet och lågt eller inget värde på marknaden. För att öka värdet behöver förpackningarna som samlas in först eftersorteras men därefter tvättas och granuleras innan de kan bli till nya produkter. Idag sker detta på en anläggning i Sverige samt tre anläggningar i Tyskland. Kapaciteten i Sverige är låg och detta leder till en dyr logistik och onödigt långa transporter. I Motalafabriken finns utrymme för att även installera en tvätt- och granuleringsanläggning för att på så sätt kunna bidra till en värdeökning på det återvunna materialet. Denna investering beräknas kosta ca

PRODUCENTERNA TAR ÄGANDESKAP FÖR ATT SLUTA CIRKELN – SORTERINGSANLÄGGNINGEN EN VIKTIG PUSSELBIT



Källa: FTI

250 MSEK och ägarna till Plastkretsen skulle välkomna en statlig delfinansiering för detta projekt.

SLUTA »LOOPEN« – ÅTERVUNNET MATERIAL DIREKT IN I INDUSTRIENS FORMSPRUTOR

Sista steget i processen blir att anpassa det återvunna materialet och kunna leverera det direkt tillbaka till tillverkningsledet in i industrins formsprutor för tillverkning av nya produkter. Då skulle vi på riktigt sluta »loopen« i Sverige för plastförpackningar och skapa ett cirkulärt kretslopp. Detta steg är en möjlig och önskvärd väg framåt. Det behövs dock göras mer beräkningar innan en ekonomisk kalkyl för detta kan presenteras.

ÅTERVUNNEN PLAST – EN OUTNYTTJAD RESURS

Den mekaniska process för återvinning som används idag gör att materialåtervunnen plast har sämre kvalitetsegenskaper än nyproducerad plast. Men det går oftast att blanda in allt från 10 % upptill 80 % återvunnet material redan idag beroende på plastsort, i alla förpackningar förutom de som är i kontakt med livsmedel. De flesta andra förpackningar skulle kunna vara av delvis återvunnet material. Den stora utmaningen är att de blir missfärgade vid återvinning och är inte så tilltalande ur ett konsumentperspektiv men rent teoretiskt går det att göra. Vissa produktgrupper skulle kunna ha återvunnet material, t ex blomkrukor, pulkor etc. Det är billigare med återvunnet material och ibland något sämre egenskaper men om det blandas med nytt material så blir det i flera fall tillräckligt bra kvalitet. Branschen skulle kunna bidra till ökad efterfrågan genom att börja använda återvunnen plast i förpackningar inom några utvalda produktgrupper, t ex kemtekniska produkter såsom rengöringsmedel, tvål och schampo.

För att få fram återvunnen plast av samma kvalitet som nyproducerad plast krävs en kemisk återvinningsprocess. Det finns för närvarande ingen anläggning i Sverige som kan göra detta men planer finns på ett plastreturaffineri som skulle kunna täcka hela Sveriges behov. Även detta projekt är i behov av finansiering för att bli verklighet.

STRATEGISKA SAMARBETEN MED MOTTAGARE AV ÅTERVUNNEN PLAST

För att få igång marknaden för återvunnet material är det viktigt med strategiska samarbeten med användare

av återvunnen plast. Det verkar som att utbud och efterfrågan av återvunnen plast inte riktigt har hittat fram till varandra. Företagen som vill använda återvunnen plast i sina produkter har utmaningar att hitta plast av tillräckligt bra kvalitet. Samtidigt som återvinningsindustrierna har svårt att hitta avsättning för den plast som återvinns. Den återvunna plast som finns idag motsvarar inte kvaliteten som efterfrågas. Som vi ser det skulle det behövas en närmare dialog mellan återvinningsindustrin och de företag som vill använda den återvunna plasten i sina produkter. Det behövs också en bättre synkronisering mellan användarnas kravspecifikation och kvaliteten på den återvunna plasten som tas fram.

FÖRNYBAR PLAST

För att lyckas med omställningen till förnybar plastråvara så behövs det fortsatt teknisk utveckling och innovationsstöd men det är fullt möjligt att genomföra enligt branschföreträdare. Den förnybara råvara från sockerrör som används idag importeras från Brasilien. Förutom att det inte är en långsiktigt hållbar lösning kommer inte den volymen räcka till att täcka vårt inhemska behov på några års sikt. Då ser vi gärna en utveckling av inhemsk biobaserad råvara från skogen. Idag finns det ingen anläggning som klarar av att producera grön polyeten i Sverige. Grön polyeten är vår vanligaste plastsort i förpackningar och den har exakt samma egenskaper som fossil polyeten. Det krävs att industrin får finansiellt stöd för att utveckla inhemsk etanolproduktion gjord på skogsråvara. På några år sikt skulle Sverige då kunna bli självförsörjande på grön polyeten. Det behövs även ett uttalat åtagande från oss och andra potentiella köpare av den inhemska biobaserade plasten för att branschen ska våga investera.

UTVIDGNING AV PANTSYSTEMET

Enligt Returpack som ansvarar för pantsystemet i Sverige pantas det ca 1,8 miljarder burkar och PET-flaskor varje år. Det gör oss till bland de bästa länderna i världen på att panta och svenska konsumenter uppskattar pantsystemet. Under de senaste åren har pantsystemet på frivillig basis utökats till att förutom burkar och PET-flaskor för konsumtionsfärdig dryck också innefatta saftflaskor och från och med januari i år även juiceflaskor. Vi skulle gärna se en utökning av pantsystemet till att gälla fler kategorier av plastförpackningar där det är möjligt. Mejeriförpackningar av plast kan vara ett första steg. Ett utökat pantsystem är ett effektivt sätt att få rena plastflöden och kunna återanvända plasten.

8. Risk- och känslighetsanalys

BRIST PÅ AVSÄTTNING FÖR SORTERAD PLAST

När den nya platsorteringsanläggningen tas i drift under 2019 så kommer den att ha kapacitet att täcka hela Sveriges behov. Större plastvolymerna kommer att kunna sorteras och säljas vidare till materialåtervinning. Den största risken är att det fortsätter att vara ett lågt eller inget värde på plasten i kombination med låg efterfrågan på återvunnen plast. Eller också att utbudet inte möter den efterfrågan som faktiskt finns på grund av brister i kvaliteten.

LÅG INSAMLINGSGRAD FRÅN KONSUMENT

Plast är ett av de materialslag som har lägst insamlingsgrad och som vi nämnt tidigare är det dessutom endast ca 25 % av alla plastförpackningar som samlas in som faktiskt materialåtervinns. När sorteringskapaciteten ökar och vi gemensamt får igång efterfrågan kan det på några års sikt bli brist på material och då behöver insamlingen från konsument öka markant.

FORTSATT LÅGT PRIS PÅ FOSSIL PLASTRÅVARA

Det höga priset på förnybar råvara i relation till lågt pris på jungfrulig fossil råvara riskerar att leda till fortsatt låg användning av biobaserad råvara.

Jungfrulig fossil plastråvara är idag det mest kostnads-effektiva valet utifrån ett pris och kvalitets-perspektiv. Ett återvunnet material är generellt billigare men då av lägre kvalitet. För de företag som vill gå före och producera produkter eller förpackningar med återvunnen plast krävs det både tid, engagemang och ekonomiska resurser för att hitta rätt material. Det kan vara en utmaning att hitta material i rätt kvalitet och lyckas det så är priset oftast inte konkurrenskraftigt. Dvs det finns inget kvalitets- eller ekonomiskt incitament för att välja ett återvunnet material. Beslutet att använda ett återvunnet plastmaterial tas idag på andra grunder, oftast

som en del i företagets hållbarhetsarbete. Men det är inte en långsiktigt hållbar lösning. Det måste helt enkelt vara lönsamt att agera hållbart och det krävs att det återvunna materialet blir konkurrenskraftigt både ur ett kvalitets- och prisperspektiv. Det kan finnas en risk att fossil råvara fortsätter att vara billig eller kanske t o m sjunker i pris när efterfrågan från andra sektorer sjunker. Dvs flera sektorer går samtidigt över från fossil till biobaserad råvara.

BRIST PÅ FÖRNYBAR RÅVARA I KOMBINATION MED LÅG EFTERFRÅGAN

Den förnybara plastråvaran som används idag kommer huvudsakligen från sockerrörsodling i Brasilien. Förutom att det inte är en långsiktigt hållbar produktion så kommer volymerna inte att räcka till när efterfrågan på biobaserad råvara ökar. Det behövs nya källor till råvara och det är viktigt att stödja de innovationsprojekt som finns för att få fram en inhemsk förnybar råvara. Fram tills nu har det inte funnits någon uttalad efterfrågan eller förväntan på inhemskt producerad plastråvara vilket riskerar att hämma investeringsviljan i innovationer.

9. Plan för implementering

UNDERSÖKA NULÄGET

Det första som behöver göras är en mer genomgripande nulägesanalys. Svensk Dagligvaruhandels medlemsföretag kommer att undersöka status inom respektive organisation och ta reda på hur stor andel av förpackningarna som idag är materialåtervinningsbara. Och sedan se över vad som kan göras för att öka den andelen. Till exempel byta ut en plastsort mot ett annat alternativ för att förenkla i återvinningsledet. För att kunna göra detta behövs ett bättre informationsutbyte genom hela värdekedjan med information om plasters innehåll och återvinningsbarhet till exempel. Vidare behöver vi gemensamt med övriga aktörer utveckla fungerande systemstöd och rutiner för uppföljning och förbättringsarbete.

Det är också viktigt att ta in aspekten om förpackningens återvinningsbarhet redan i produktutvecklingsskedet så att vi går från ett linjärt till ett cirkulärt tänkande. Detta är en process som kommer att ta tid och vissa förpackningar kommer att vara lättare att åtgärda än andra. Ambitionen är att börja se över volymprodukterna och på så sätt kunna förbättra rätt stora volymer plastförpackningar inom en relativt kort tidshorisont.

BYGGNATION OCH UPPSTART AV NY SORTERINGSANLÄGGNING I MOTALA

Byggstart av den nya sorteringsanläggningen beräknas till halvårsskiftet 2018 och provdrift beräknas kunna ske redan i slutet av 2018. Full drift av återvinningsanläggningen kommer ske under 2019 efter att provkörning och justering av maskinerna är slutförd. Den nya anläggningen kommer att innebära cirka 50 nya arbetstillfällen.

PLASTGUIDE FÖR ATT ÖKA KUNSKAPEN

Det räcker inte med att förbättra själva plastsorteringen, utan kvaliteten på den plast som sätts på marknaden måste också förbättras. Idag är det grovt räknat endast 25 % av det insamlade plastförpackningsmaterialet som går till materialåtervinning, resten går till förbränning,

vilket inte är långsiktigt hållbart. Därför behöver kunskapen inom företagen hos de som tillverkar, köper in och sätter förpackningar på marknaden höjas när det gäller att ta fram förpackningar som går att återvinna. Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI) har, på uppdrag av Plastkretsen, tagit fram en plastguide som beskriver vad som är viktigt att tänka på för att förpackningen ska gå att återvinna i nästa led. Vilka plastmaterial som överhuvudtaget går att återvinna, vilka färger, som svart t ex, som bör undvikas eftersom de försvårar återvinningen. Att undvika att blanda olika plastmaterial om det inte är absolut nödvändigt ur livsmedelssäkerhetssynpunkt t ex. Även utbildningsinsatser planeras.

KOSTNADSBASERADE FÖRPACKNINGSAVGIFTER

Som vi har nämnt tidigare finns det inget ekonomiskt incitament för att sätta en återvinningsbar förpackning på marknaden. För att öka incitamentet och bidra till ökad återvinningsgrad kommer FTI att införa kostnadsbaserade insamlingsavgifter från och med 1 april 2019. Den nya avgiftsmodellen kommer innebära att förpackningar som går att materialåtervinna kommer att ha en lägre avgift i relation till övriga förpackningar, detta då de kostar mindre att hantera i systemet.

UNDERSÖKA MÖJLIGHETERNA FÖR EN UTÖKNING AV PANTSYSTEMET TILL FLER FÖRPACKNINGSSLAG

Pantsystemet uppskattas av svenska konsumenter och är, som vi nämnt tidigare, ett effektivt sätt att få rena plastflöden som fungerar vid materialåtervinning. Vi planerar att undersöka möjligheterna för en utvidgning till fler förpackningsslag, t ex plastförpackningar inom mejeri.

DIALOG MED INTRESSENTER FÖR ATT ÖKA VÄRDET PÅ ÅTERVUNNET MATERIAL

Vi kommer att bjuda in myndigheter och andra intressenter till en dialog för att undersöka möjligheterna för

en gemensam investering i en tvätt- och granuleringsanläggning i anslutning till sorteringsanläggningen. I nästa skede behövs även en dialog om ytterligare investeringar för att förädla materialet ytterligare så att det kan gå in som råvara i plastindustrins formsprutor.

DIALOG MED INTRESSETER FÖR ATT ÖKA EFTERFRÅGAN PÅ ÅTERVUNNET MATERIAL

Vi kommer att inleda en dialog med strategiska samarbetspartners som skulle kunna vara mottagare av återvunnen plast för att bidra till en ökad efterfrågan.

BIDRA MED VÅR KOMPETENS

Vi har gärna en fortsatt dialog för att bidra med vår kompetens i den statliga utredningen om hållbara plastmaterial som beräknas vara klar i december 2018.

MÖTE MED INTRESSETER FÖR ATT PRESENTERA FÄRDPLANEN OCH INLEDA FORTSATT DIALOG

Denna färdplan har tagits fram för att samla medlemmarna inom Svensk Dagligvaruhandel kring en gemensam vision och målsättning, men vi är bara en del i värdekedjan. Vi har redan ett nära samarbete med övriga intressenter och kommer att börja med att bjuda in dem till en mer formaliserad dialog om hur vi gemensamt kan samarbeta för att nå målsättningarna.

Färdplanen har godkänts i sin helhet av Svensk Dagligvaruhandels styrelse i samband med styrelsemötet 23 mars 2018.





Svensk Dagligvaruhandel

Regeringsgatan 60
SE-103 29 Stockholm

www.svenskdagligvaruhandel.se

info@svdh.se

Facebook: [svenskdagligvaruhandel](https://www.facebook.com/svenskdagligvaruhandel)

LinkedIn: [svenskdagligvaruhandel](https://www.linkedin.com/company/svenskdagligvaruhandel)

Twitter: [@sv_dhandel](https://twitter.com/sv_dhandel)